ADMINISTRAREA ȘI APRECIEREA PROBELOR ÎN CADRUL REVIZUIRII PROCESULUI PENAL

ADMINISTRATION AND APPRECIATION OF EVIDENCE IN THE CONTEXT OF CRIMINAL TRIAL REVIEW

Adela MORCOV, ORCID: 0000-0002-7035-7772
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 343.14:343.13(478)(094.4) e-mail: adelamorcov@protectlex.md

Scopul și obiectivul prezentului demers îl constituie determinarea în cadrul fiecărei etape pe care o parcurge o cerere de revizuire – a limitelor cercetărilor ce pot fi efectuate, precum și a modalităților de strângere, verificare și apreciere a probelor. La fel, aceasta are drept obiectiv stabilirea standardelor de probă care sunt aplicabile în cadrul procedurii de revizuire.

Astfel, în opinia doctrinei franceze, instituția revizuirii manifestă un caracter unic, atât în obiectivul său, care îl reprezintă repararea unei erori de justiție (A), cât și unic în consecința sa, care constituie distrugerea unei decizii finale (B) [1, p.14-15]. Totodată, se consideră că aceasta este poziționată la intersecția a două interese divergente, întrucât plasează legiuitorul și destinatarul legii într-o dilemă: de identificare a echilibrului între perfecționism și stabilitate a justiției (A); și fără a aduce atingere acestor două – să urmărească păstrarea păcii sociale (B) [1, p. 73].

În vederea realizării scopului particular al procedurii de revizuire, pentru demonstrarea temeiniciei cazurilor de revizuire – activitatea de cercetare și de administrare a probelor este inerentă.

Așadar, în temeiul art. 460 alin. (6) C.proc.pen., procurorul, drept urmare a emiterii unei ordonanțe de deschidere a procedurii de revizuire, are obligația pozitivă de a efectua cercetarea circumstanțelor sau de a da o însărcinare în acest scop ofițerului de urmărire penală.

Respectiv, procurorul fie va încuviința, fie va efectua nemijlocit acțiuni de urmărire penală, în măsura în care acestea vor fi necesare și proporționale cu scopul urmărit, fără a admite ingerințe minim inutile în drepturile persoanelor vizate în cadrul procedurii a cărei revizuire se solicită.

Cu privire la procedeele probatorii, prin care pot fi administrate probele în contextul introducerii cererii de revizuire, se atestă că art. 460 alin. (6) C.proc.pen., le enumeră *(i.e. audieri, cercetări la fața locului, expertize judiciare, ridicări de obiecte sau documente)*, însă nu exhaustiv, utilizând pe final sintagma „*și alte acțiuni de urmărire penală care vor fi necesare*”.

Astfel, tipul acțiunilor de urmărire penală ce pot fi desfășurate urmează a fi raportate direct la evaluarea de către procuror a criteriului necesității de efectuare a acțiunii, precum

și la totalitatea procedeelor probatorii indicate în Titlul IV, Cap. III C.proc.pen., cu excepția desfășurării activității speciale de investigații. Suplimentar, pentru cercetarea circumstanțelor relevante în cadrul procedurii, în opinia autorilor autohtoni, procurorul poate solicita dosarul de la instanță [2, p.663], avându-se probabil în vedere faptul că acesta este în drept să efectueze acțiunea de ridicare a documentelor necesare din dosar, în copii.

De cealaltă parte, vom puncta că și instanța de judecată poate, când este necesar, să administreze probe noi la cererea părților, împuternicirile acesteia fiind însă limitate. *Prim*, este imposibilă administrarea *ex-officio* a probelor și *secund*, este limitat și spectrul procedeelor probatorii posibil a fi efectuate în cadrul procedurilor judiciare.

Astfel, aferent acțiunilor, procedeelor, mijloacelor probatorii, precum și cu privire la obiectul probatoriului, în opinia unor autori, teoretic, nu există nicio limitare, atât timp cât faptele sau împrejurările au un caracter de noutate, în sensul arătat de doctrină și jurisprudență, și au aptitudinea de a dovedi netemeinicia hotărârii definitive [2, p.663; 3, p.154].

Aderăm parțial la cele expuse și considerăm totuși că există și anumite limitări în ceea ce privește desfășurarea procedeelor probatorii, spre exemplu, atunci când ne referim la interdicțiile de audiere a unor persoane în calitate de martor, potrivit art. 462 alin. (3) teza a treia C.proc.pen. Deși interdicția este stabilită pentru etapa judiciară a examinării admisibilității cererii de revizuire, considerăm că urmează a fi aplicată și la etapa cercetărilor premiselor cazurilor de revizuire de procuror.

Totodată, a fost indicat în literatura de specialitate că probele noi administrate se referă la *thema probandum*, și nicidecum la mijlocul de probă prin care acestea sunt obținute, subliniindu-se că este posibilă reluarea judecării cauzei în ordinea revizuirii numai în măsura în care este adus un probatoriu inedit sau cel puțin necunoscut instanței, care să permită constatarea erorii judiciare și înlăturarea acesteia. Totodată, invocându-se practica constantă Înaltei Curți de Casație și Justiție a României, s-a arătat că pe calea revizuirii nu se poate obține o „prelungire a probațiunii" [3, p. 154].

O altă exigență care urmează a fi respectată în contextul cercetărilor – o constituie administrarea obiectului obligatoriu al probațiunii în contextul cererii de revizuire (mijlocului de probă obligatoriu).

Spre deosebire de C.proc.pen. național, unde obiectul probațiunii poate fi dedus indirect în funcție de temeiul invocat *(e.g. în cazul temeiului prevăzut la art. 458 alin. (3) pct. 1) C.proc.pen. – sentința penală irevocabilă)*, art. 454 alin. (1) C.proc.pen. a României, instituie că situațiile care constituie cazurile de revizuire prevăzute la art. 453 alin. (1) lit. b)-d) se dovedesc prin hotărâre definitivă, prin care instanţa s-a pronunțat asupra fondului cauzei, constatând existența falsului sau existența faptelor și săvârșirea lor de respectivele persoane. La acest capitol, considerăm oportună stabilirea și în C.proc.pen. național a unei asemenea reglementări, similară actualului art.97 C.proc.pen.

Într-un alt registru, deja cu referire la aprecierea probelor, vom puncta că regulile comune/criteriile de apreciere stabilite în art. 101 C.proc.pen. rămân a fi valabile pentru toate etapele de examinare a cererii de revizuire, distinct însă, în viziunea noastră, fiind standardul de probațiune aplicabil.

În opinia unor autori [3, p.458], nu putem vorbi despre existența unui standard probator, altul decât *„dincolo de orice îndoială rezonabilă”*.

În contradictoriu, opinăm că standardul poate fi interpretat diferit, în funcție de etapa la care se află cererea or, în cadrul examinării prealabile a cererii, standardul probator aplicabil este mai redus decât cel aplicabil la etapa de rejudecare în fond a cauzei după admiterea cererii.

La etapa preliminară, instanța va verifica doar dacă cererea a fost făcută în condițiile legii, precum și circumstanțele și probele pe care revizuirea se întemeiază, doar din perspectiva admisibilității și a legăturii cu temeiul de revizuire invocat, în sensul arătat de art.432 alin.(3) C.proc.pen.. La această etapă, apariția în intima convingere a judecătorului[1] a unui dubiu rezonabil aferent temeiniciei hotărârii atacate *(în special atunci când se solicită revizuirea in favorem condamnatului)*, îl considerăm a fi suficient pentru admiterea cererii de revizuire, fără însă a admite discreditarea și subminarea importanței principiului autorității lucrului judecat.

În ceea ce privește însă etapa de rejudecare a cauzei după admiterea cererii de revizuire, punctăm că art. 463 alin. (1) C.proc.pen. instituie regula că rejudecarea se face conform regulilor de procedură privind judecarea în primă instanţă. Respectiv, la această etapă aplicarea unui alt standard de probă decât „dincolo de orice dubiu rezonabil” nu poate fi admisă[2].

Mai mult ca atât, în optica dreptului la un proces echitabil, se va mai ține cont și de faptul că la aprecierea probelor, doar la etapa de rejudecare a cauzei, instanța urmează să țină cont de prezumția de nevinovăție[3], etapa prealabilă de admisibilitate a cererii fiind scutită de luarea în cont a acestei prezumții.

Referințe:

1. GOETZ, D. *La revision en matiere penale*: These. Strasbourg: Université de Strasbourg. 2015. 366 p. Disponibil pe: http://www.theses.fr/2015STRAA036
2. DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I. et. al. *Drept procesual penal*. Ediția a III-a, revizuită și completată. Chișinău: Tipografia Centrală.
3. NEGRU, A. *Administrarea și aprecierea probelor în procesul penal*. București: Universul juridic, 2022. 542 p.
4. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 18 din 22.05.2017. Disponibilă pe: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri &docid=617

[1] În sensul Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 18 din 22.05.2017.

[2] Această concluzie are drept fundament statuările Curții Europene a Drepturilor Omului, care a punctat că art. 6 CEDO nu se aplică procedurilor ce vizează o cerere eșuată de redeschidere a unui caz, întrucât doar noile proceduri, după ce a fost admisă redeschiderea, pot fi considerate ca referitoare la existența unei acuzații penale *(a se vedea statuările Curții în cauzele Löffler vs Austria, §§ 18-19, 03.10.2000; José Maria Ruiz Mateos ş.a. vs Spania, decizia Comisiei din 02.12.1994, decizii şi rapoarte 79, p. 141).*

[3] Demonstrarea vinovăției dincolo de orice îndoială rezonabilă constituie o componentă esențială a dreptului la un proces echitabil și instituie în sarcina acuzării obligația de a proba toate elementele vinovăției într-o manieră aptă să înlăture dubiul *(Brăgadireanu vs România; Orhan v. Turcia; Irlanda vs Regatul Unit)* [4, §79].